

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ
STUDII DE POPULAȚIE ȘI ISTORIA MINORITĂȚILOR

TEZĂ DE DOCTORAT

***BISERICĂ ȘI SOCIETATE ÎN PROTOPOPIATUL
GRECO-CATOLIC BĂSEȘTI (1856-1930)***

Rezumat

Coordonator științific:

C.S. II dr. habil. Ioan-Marius Eppel

Doctorand:

Daniel-Victor Săbăceag

Cluj-Napoca

2025

CUPRINS

INTRODUCERE	4
CAP. I CADRUL GEOGRAFIC ȘI ISTORIC AL PROTOPOPIATULUI BĂSEȘTI	
I.1. Caracterizarea fizico-geografică a zonei	15
I.2. Viața bisericească în Țara Silvaniei până la jumătatea secolului al XIX-lea	19
I.3. Evoluția administrativ-teritorială a Sălajului	24
I.4. Structura etnică și confesională a Protopopiatului greco-catolic Băsești	29
CAP. II PROTOPOPIATUL GRECO – CATOLIC BĂSEȘTI – ORGANIZARE ȘI FUNCȚIONARE	
II.1. Originea instituției protopopiale	34
II.2. Întemeierea și evoluția Protopopiatului greco-catolic Băsești până la mijlocul secolului al XIX-lea	40
II.3. Structura și evoluția Protopopiatului greco-catolic Băsești între anii 1856 și 1930	58
II.4. Tipologia funcției protopopești	79
II. 5. Instituirea protopopilor	86
II.6. Rolul, atribuțiile și drepturile protopopilor	94
II.7. Protopopii districtului Băsești	98
II.7.1. Grigore Pop (1815-1901)	98
II.7.2. Alexiu Varna (1841-1922)	107
II.7.3. Alexandru Achim (1885-1935)	120
CAP. III PAROHIA GRECO-CATOLICĂ ȘI COMUNITATEA RURALĂ	
III.1. Originea socială și educația preoților	130
III.2. Veniturile și starea materială a preoților	136
III.3 Parohii, filii și preoți din Protopopiatul greco-catolic Băsești (1856 – 1930)	149
III.3.1. Preoți slujitori în parohia Asuaju de Jos	150
III.3.2. Preoți slujitori în parohia Asuaju de Sus	159
III.3.3. Preoți slujitori în parohia Băița	163
III.3.4. Preoți slujitori în parohia Băsești	169
III.3.5. Preoți slujitori în parohia Bârsău de Jos	172
III.3.6. Preoți slujitori în parohia Bârsău de Sus	176
III.3.7. Preoți slujitori în parohia Gârdani	180

III.3.8. Preoți slujitori în parohia Mânău cu filia Tohat	183
III.3.9. Preoți slujitori în parohia Odești	187
III.3.10. Preoți slujitori în parohia Sălsig	190
III.3.11. Preoți slujitori în parohia Someș-Uileac cu filia Vicea	200
III.3.12. Preoți slujitori în parohia Stremț cu filia Săliște	204
III.3.13. Preoți slujitori în parohia Tămășești	210
III.3.14. Preoți slujitori în parohia Urmeniș cu filia Ariniș	212
III. 4. Edificii și averi bisericești	216
III.4.1. Biserica din Bârsău de Sus (1828)	219
III.4.2. Biserica din Odești (1828)	222
III.4.3. Biserica din Mânău (1835)	223
III.4.4. Biserica din Băsești (1846)	224
III.4.5. Biserica din Bârsău de Jos (1868)	225
III.4.6. Biserica din Vicea (1868)	228
III.4.7. Biserica din Băița (1878-1890)	229
III.4.8. Biserica din Asuaju de Jos (1884-1889)	232
III.4.9. Biserica din Stremț (1889)	235
III.4.10. Biserica din Sălsig (1890)	237
III.4.11. Biserica din Tohat (1895, 1903)	241
III.4.12. Biserica din Asuaju de Sus (1900)	242
III.4.13. Biserica din Săliște (1902)	247
III.4.14. Biserica din Urmeniș (1912)	248
III.4.15. Biserica din Tămășești (1912)	250
III.4.16. Biserica din Gârdani (1926)	252
III.4.17. Biserica din Someș-Uileac (1927-1937)	256
III.4.18. Biserica din Ariniș (1930)	258

CAP. IV CONTRIBUȚIA PREOȚILOR ȘI ÎNVĂȚĂTORILOR LA MODERNIZAREA SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI (1856-1930)

IV.1. Activitatea preoților și învățătorilor în cadrul Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni (1870-1919) și Asociația Învățătorilor Români din Sălaj (1919-1930)	262
IV.2. Activitatea preoților și învățătorilor din Protopopiatul greco-catolic Băsești în cadrul Astra	310
IV.3. Contribuția preoților și învățătorilor la înființarea și conducerea institutelor de credit	344

CAP. V. PARTICIPAREA PREOȚILOR ȘI ÎNVĂȚĂTORILOR LA MIȘCAREA NAȚIONALĂ A ROMÂNILOR SĂLĂJENI ȘI LA REALIZAREA MARII UNIRI

V. 1. Implicarea preoților și învățătorilor în viața politică (1856-1914)	361
V. 2. Participarea românilor din Protopopiatul greco-catolic Băsești la Primul Război Mondial. Activitatea preoților și învățătorilor pe frontul de acasă	410
V. 3. Activitatea preoților și învățătorilor în toamna anului 1918	417
V. 4. Participanți la Marea Unire din Protopopiatul greco-catolic Băsești	423
V.5. Viața politică după Marea Unire (1919-1930)	428

CAP. VI TENSIUNI INTERCONFESIONALE ÎN ZONA CODRU (1926-1929) 434

CONCLUZII 450

BIBLIOGRAFIE 461

ANEXE 480

I. Hărți 481

II. Tabele 484

III. Documente 505

IV. Album foto 519

Cuvinte cheie: Biserica Greco-Catolică, Băsești, protopopiat, protopop, Grigore Pop, preot, parohie, școală confesională, învățător, mișcarea națională, George Pop de Băsești, Primul Război Mondial, Marea Unire.

Prin teza de doctorat intitulată *Biserica și societate în Protopopiatul greco-catolic Băsești (1856-1930)*, subsumată istoriei ecleziastice, am urmărit să surprindem, prin investigarea documentelor de arhivă și cu ajutorul lucrărilor generale și speciale, file din istoria unor comunități, a Bisericii românești și a învățământului din zona Codrului în intervalul cronologic 1856-1930.

Demersul nostru propune o analiză detaliată a structurilor ecleziastice locale, respectiv protopopiat, parohii și filii și subsecvent învățământul, cu accent pe activitatea preoților și învățătorilor desfășurată în cadrul Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, cercul filial Băsești, al *Astrei* și a institutelor de credit. Pe de altă parte, am dorit să surprindem implicarea elitelor locale, în special a preoților și învățătorilor în mișcarea națională a românilor sălăjeni și contribuția acestora la realizarea Marii Uniri din 1918.

Pentru cercetarea temei și redactarea acestei lucrări am utilizat mai multe categorii de izvoare și surse documentare: documente inedite din fondurile și colecțiile arhivistice, șematisme și recensăminte, documente editate și presa vremii.

Lucrarea evidențiază importanța activității desfășurate de preoți și învățători în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea într-o structură ecleziastică în care s-a născut și a activat cel care avea să devină liderul românilor din Transilvania și președintele istoricei Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, George Pop de Băsești.

Din punct de vedere structural lucrarea este împărțită șase unități tematice, precedate de *Introducere* și urmate de *Concluzii*, *Bibliografie* și *Anexe*.

Capitolul I intitulat *Cadrul geografic și istoric al protopopiatului Băsești*, cu rol introductiv, debutează cu o caracterizare fizico-geografică a zonei, după care am continuat cu principalele momente din viața bisericească în Țara Silvaniei până la jumătatea secolului al XIX-lea, cu evoluția administrativ-teritorială a zonei Sălajului de-a lungul istoriei și cu structura etnică și confesională a comunităților ce au făcut parte din Protopopiatul greco-catolic Băsești în intervalul cronologic 1850-1930.

Teritoriul fostului Protopopiat greco-catolic Băsești este situat în partea nord-estică a Sălajului istoric, la hotarul cu Sătmarul, incluzând satele Bârsău de Sus și Bârsău de Jos, situate astăzi în sudul județului Satu Mare și localitățile Asuaju de Sus, Asuaju de Jos, Băsești, Băița

(azi Băița de sub Codru), Urmeniș, Odești, Tămășești, Ariniș, Stremț, Săliște, Vicea, Someș-Uileac, Mânău, Tohat, Sălsig și Gărdani, din extremitatea sud-vestică a actualului județ Maramureș. În perioada analizată localitățile din fostul Protopopiat greco-catolic Băsești au aparținut, din punct de vedere administrativ, de plasa Cehu Silvaniei, ce era încadrată în comitatul Solnocul de Mijloc, din anul 1876 în comitatul Sălaj, iar după Marea Unire din 1918 în județul Sălaj. Din analiza datelor înregistrate de recensămintele din perioada 1850-1930, evidențiem multietnicitatea zonei Codrului și faptul că românii au reprezentat pentru întreaga perioadă analizată majoritatea populației la nivelul structurii ecleziastice cu o pondere de peste 89 % din totalul populației. Pe lângă românii majoritari remarcăm coexistența unor grupuri etnice ce se diferențiază prin poziția politică, economică, socială, prin limbă, obiceiuri, port, cultură și religie, dintre care cei mai numeroși au fost maghiarii și evreii. Din punct de vedere confesional în perioada 1850-1930, populația greco-catolică a fost majoritară, în localitățile din componența Protopopiatului greco-catolic Băsești coexistând, în proporții diferite ce se modifică în timp, greco-catolici, reformati (calvini), romano-catolici, evanghelici (luterani), unitarieni, baptiști și izraeliți (mozaici).

Capitolul al II-lea denumit *Protopopiatului greco-catolic Băsești – organizare și funcționare* este dedicat în întregime instituției protopopești care a avut un rol foarte important, fiind puntea de legătură dintre eparhie și parohie, scaunul de judecată în problemele bisericești, iar uneori și în cele laice, în viața familială, socială, politică și națională a comunităților din zonă. După considerațiile referitoare la originea instituției protopopiale, au fost abordate aspecte referitoare la înființarea și evoluția Protopopiatului greco-catolic Băsești, până la mijlocul secolului al XIX-lea.

Un moment important în evoluția Bisericii Greco-Catolice din părțile Sălajului a fost înființarea în anul 1810 a Vicariatului Silvaniei de către episcopul Ioan Bob cu sediul în Șimleul-Silvaniei. Această instituție va coordona nu numai viața religioasă din Sălajul istoric, ci și învățământul, cultura și chiar economia, luptând pentru păstrarea limbii și culturii românești.

Protopopiatul greco-catolic Băsești pe toată perioada analizată (1856-1930) a funcționat sub jurisdicția Vicariatului Silvaniei și a scaunului episcopal de la Gherla. În continuare, am prezentat structura și evoluția districtului Băsești în perioada 1856 – 1930 și am evidențiat date referitoare la structura protopopiatului, respectiv evoluția numărului de credincioși la nivel de protopopiat, parohie sau filie, apoi date despre numărul parohiilor, a filiilor, a bisericilor și a preoților după funcțiile administrative pe care le-au avut, respectiv preoți parohi, administratori, cooperatori sau capelani. Funcția protopopială a fost analizată din

punct de vedere al tipologiei, a fost evidențiat rolul, atribuțiile și drepturile protopopilor, precum și instituirea acestora cu exemple concrete descoperite în documentele arhivistice referitoare la câteva cazuri din districtul greco-catolic Băsești. Astfel, putem afirma cu certitudine că formele prin care s-a realizat instituirea protopopilor erau numirea directă și promovarea în funcție, în ambele cazuri decizia aparținând întotdeauna scaunului episcopal. La sfârșitul unității tematice, am prezentat biografiile celor trei protopopi care s-au aflat la conducerea districtului protopopesco Băsești în perioada 1856-1930: Grigore Pop (1815-1901), Alexiu Varna (1841-1922) și Alexandru Achim (1885-1935).

În capitolul al III-lea, intitulat *Parohia greco-catolică și comunitatea rurală* am prezentat detalii despre originea socială și educația preoților, nivelul veniturilor și starea materială a acestora, iar în partea cea mai consistentă am reconstituit șirul preoților slujitori și evoluția lăcașurilor de cult din parohiile și filiile Protopopiatului greco-catolic Băsești în intervalul temporal avut în vedere. O parte considerabilă din acest capitol a fost alocată pentru prezentarea medaliilor biografice ale celor 70 de preoți slujitori din cele 14 parohii și 4 filii ale Protopopiatului greco-catolic Băsești, în care am pus accent pe originea, formația intelectuală, familia, coordonatele carierei și evidențierea unor momente semnificative din cariera sacerdotală.

În ultima parte a acestei unități tematice denumită *Edificii și averi bisericesti* am realizat o sinteză de informații privind comunitățile greco-catolice și evoluția construcțiilor de biserică din localitățile Protopopiatului greco-catolic Băsești. Pe lângă aceasta am avut în vedere și alte date referitoare la reparații și dotări ale edificiilor de cult, sumare descrieri ale bisericilor, cărțile de cult, precum și informații despre situația materială a comunităților parohiale așa cum a fost surprinsă în inventarele parohiale.

Capitolul al IV-lea tratează *Contribuția preoților și învățătorilor la modernizarea societății românești*. Procesul de modernizare a societății rurale românești poate fi considerat opera Școlii și a Bisericii și s-a realizat prin implicarea și aportul preoților și a învățătorilor. Am ales să prezentăm aspecte din activitatea acestora în cadrul Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni și Asociația Învățătorilor Români din Sălaj cu accent pe cercul filial Băsești, apoi activitatea desfășurată în cadrul *Asociațiunii* și în finalul capitolului am surprins implicarea preoților și învățătorilor la înființarea și conducerea institutelor de credit din zonă.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea activitatea acestor instituții a fost susținută de protopopii care au acționat pentru dezvoltarea învățământului confesional românesc și au contribuit alături de învățători calificați și preoți la modernizarea societății românești. Istoricul Cornel Sigmirean, referindu-se la formarea

intelectualității românești, susține că „*clerul românesc a stat la baza formării unor categorii de intelectuali români*”. Activitatea preoților și învățătorilor a avut drept consecință formarea unei elite la nivelul comunităților românești, care a luptat alături de George Pop de Băsești pentru apărarea drepturilor naționale și a pregătit societatea pentru desăvârșirea unității statale.

În cadrul cercului filial Băsești al R.I.R.S. s-au aflat la conducere și au dezvoltat o activitate însemnată cu precădere după 1880, în calitate de președinte: Grigore Pop și Alexiu Varna (1902-1919); vicepreședinte: Ioan Chira (1896-1911), învățător în Băsești, fost casier general al R.I.R.S. în perioada 1881-1887; notari: Ștefan Timoc (1872-1874); Constantin Berariu (1874-1879), învățător în Stremț; Elia Jugan (1880-1885), învățător în Odești; George Șimonca (1885-1918), învățător în Asuaju de Sus.

După Marea Unire din 1918, în cadrul *Asociației Învățătorilor din județul Sălaj* la conducerea Subsecției învățătorilor din plasa Cehu Silvanei s-au aflat Gheorghe Șimon din Ariniș (1919-1926), Paul Miclea din Cehu Silvaniei (1926-1932), după care a urmat Eugen Șimonca din Asuaju de Sus. Prin funcțiile deținute, inițiativele și activitățile desfășurate s-au remarcat câțiva din învățătorii de la școlile din fostul Protopopiat greco-catolic Băsești, respectiv: Ioan Buta din Asuaju de Jos, Gheorghe Șimon din Ariniș, Paul Miclea din Bârsău de Jos, apoi Cehu Silvaniei, Petru Tarția din Stremț, Vasile Ștefuțiu din Sălsig, Eugen Șimonca din Asuaju de Sus și Vasile Robu din Băsești.

Activitatea intelectualilor din Protopopiatul greco-catolic Băsești (preoți, învățători, avocați, economiști, funcționari) în cadrul *Asociațiunii* din Sălaj și mai apoi în Despărțământul Băsești al Astrei (1913-1940) timp de șapte decenii a provocat transformări profunde în societatea românească din Țara Silvaniei, aceștia fiind agenții procesului de modernizare a lumii rurale românești și de emancipare națională. Prin activitatea desfășurată de elita locală - preoți și învățători în cadrul Astrei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, s-a dezvoltat conștiința națională, ei au fost cei care au reușit să trezească sentimentul național în rândul românilor și prin aceasta au pregătit societatea românească pentru realizarea Marii Uniri din anul 1918.

Prin implicarea și demersurile întreprinse de directorii Despărțământului Băsești al Astrei, elita satelor formată din preoți, învățători, avocați, funcționari s-a mobilizat și a sprijinit atât la nivel local, cât și la nivel județean și central acțiunile *Asociațiunii*.

Activitatea deosebit de bogată a Astrei în Sălaj a fost rodul muncii neobosite a intelectualilor care au avut la conducere veritabile personalități ale românilor sălăjeni din care amintim pe George Pop de Băsești, Alimpiu Barbulovici, Andrei Cosma, Ioan Nichita, Vasile

Pop, Antoniu Băliban etc, iar după Marea Unire pe Elena Pop Hossu-Longin, Vasile Gavriș, Alexandru Achim și Laurențiu Bran.

Preoții și învățătorii din părțile Codrului s-au implicat în organizarea și conducerea instituțiilor financiar-bancare din Sălaj, acestea au contribuit la susținerea și promovarea culturii naționale românești. Cele trei instituții bancare *Silvania* din Șimleu Silvaniei, *Sălăjana* din Jibou și *Codreana* din Băsești au jucat un rol important în ridicarea economică și culturală a românilor din părțile Sălajului. Sub conducerea celor doi lideri ai românilor, originari din zonă, George Pop din Băsești și Andrei Cosma, originar din Bârsău de Sus, preoții și învățătorii din localitățile Protopopiatului greco-catolic Băsești s-au implicat în activitățile social-economice, fiind cei care au contribuit la modernizarea societății românești. Înființarea și conducerea institutelor de credit, a cooperativelor sau a consumurilor din satele românești a fost opera fruntașilor naționali, dar și a preoților și învățătorilor. Apariția acestor instituții este dovada rolului important jucat de elitele locale, care prin activitatea lor, s-au implicat în constituirea și organizarea acestora, unii au devenit acționari și agenți ai modernizării, iar în unele cazuri au ocupat și funcții de conducere.

Capitolul al V-lea ilustrează *Participarea preoților și învățătorilor la mișcarea națională a românilor sălăjeni și la realizarea Marii Uniri* pornind de la implicarea în viața politică în intervalul 1856-1914, participarea românilor din Protopopiatul Băsești la Primul Război Mondial și activitatea preoților pe frontul de acasă, implicarea preoților și învățătorilor în evenimentele din toamna anului 1918, desemnarea delegaților din Cercul electoral Cehu Silvaniei la Adunarea Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 și mai apoi implicarea unora în viața politică după Marea Unire (1919-1930).

Preoțimea sălăjeană a fost alături de George Pop de Băsești în toate campaniile electorale în care a candidat, în circumscripția electorală Cehu Silvaniei, dar și în momentele istorice de importanță majoră pentru români: mișcarea memorandistă și desăvârșirea unității statale a românilor, în anul 1918.

La 28 mai 1892 o delegație de peste 300 de persoane din toate părțile Ardealului, în frunte cu comitetul executiv al Partidului Național Român s-a deplasat la Viena pentru a înmâna împăratului *Memorandul*. Printre aceștia, alături de liderii sălăjeni George Pop de Băsești și Andrei Cosma au fost și reprezentanți din zona Codrului: Emil Bran, preot în Biușa, apoi în Băița; Băliban Antoniu, preot în Unimăt, Acâș, apoi în Băsești; Andrei Centea, preot în Asuaju de Jos; Ioan Chira, învățător în Băsești; Cocian Florian, avocat în Cehu Silvaniei; Ioan Lengyel, preot în Stremț; Oșian M., proprietar în Bârsău de Sus; Florea Pop, econom în Băsești; Vasilică Pop, econom în Băsești; Ioan Pop, preot în Someș-Uileac; Ștefan Pop, preot în Babța;

Demetriu Suci, avocat în Cehu Silvaniei; Ioan Vașvari, preot în Bârsău de Sus și Mihai Bohățel, proprietar în Supurul de Sus, apoi director la banca *Codreana* din Băsești.

Declanșarea Primului Război Mondial a afectat una dintre cele mai importante componente ale societății românești, respectiv sistemul de învățământ. În contextul situației generate de război, școala s-a confruntat cu înrolarea învățătorilor și cantorilor în armata austro-ungară, precum și implicarea copiilor în activitățile agricole. Efectele războiului au determinat o intensă activitate caritabilă, în care au fost implicați în special preoții, prin subscrierea la împrumuturile de război, organizarea de colecte în bani și produse agricole destinate soldaților și comunităților afectate de război. În timpul Primului Război Mondial (1914-1918), un important număr de locuitori români din satele și comunele Protopopiatului greco-catolic Băsești au fost mobilizați în armata austro-ungară și trimiși pe front. Efortul militar al românilor din satele și comunele Protopopiatului greco-catolic Băsești a fost unul considerabil, prin „tributul de sânge” plătit prin cei 576 de eroi morți și dispăruți.

Primul Consiliu Național Român din Sălajul istoric a luat ființă în comuna Băsești, în adunarea ținută în 9 noiembrie 1918, la casa președintelui PNR, George Pop de Băsești.

Constituirea CNR și a GNR din comuna Băsești a fost un exemplu pentru satele din zona Codrului, în care se înființează consilii și gărzii naționale în perioada noiembrie – decembrie 1918. În acest proces un rol important a revenit preoților și învățătorilor care au mobilizat populația, dar și reprezentanților CNR cercual Cehu Silvaniei, sublocotenentul Alexandru Vaida, avocatul Mihai Pop și avocatul Cornel Centea, care în calitate de *exmiși* au participat la adunările de constituire a acestor organisme. Între președinții consiliilor naționale române din localitățile Protopopiatului Băsești sunt consemnați în documente preoții: Alexandru Achim, Ioan Pop, Demetriu Cionca, Vasile Gavriș, Alexiu Varna, Vasile Cotețiu, Ioan Coste, iar la comanda Gărzii Naționale Române din Băsești se afla preotul Alexandru Achim. Alături de preoți un rol important au avut și învățătorii satelor care au fost aleși în conducerea consiliilor comunale: președinte al consiliului din Ariniș a fost ales George Șimon, vicepreședinte al CNR din Asuaju de Sus a fost desemnat George Șimonca, iar alții au fost desemnați notari: Ioan Chira la Băsești, Pompei Hossu la Tămășești, Emil Cionca la Bârsău de Jos, Gavril Drăgan la Odești, Emil Șimonca la Asuaju de Sus.

În 27 noiembrie 1918 la Cehu Silvaniei are loc adunarea reprezentanților românilor din cercul electoral Cehu Silvaniei pentru desemnarea celor 5 reprezentanți, care urmau să participe și să-i reprezinte la Adunarea Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Au fost aleși următorii fruntași: Dr. Alexandru Pop (nepotul arhidiaconului Grigore Pop), avocat în Cehu Silvaniei; Ioan Costea, preot în Someș-Uileac; Alexandru Vaida, notarul CNR cercual Cehu

Silvaniei; George Maior, preot în Băița, Vasile Gavriș, preot în Odești, iar supleanți: Simion Mărieș, țăran din Sălățiș și Vasile Fălăuș, țăran din Nadișul Român.

La Adunarea Națională de la Alba Iulia trebuia să fie prezent ca delegat de drept și Alexiu Varna, protopopul districtului Băsești, însă din cauza vârstei înaintate a decis ca preotul Demetriu Cionca din Bârsău de Jos să participe la ziua cea mare a românilor, 1 Decembrie 1918. Astfel, credenționalul i-a fost înmănat părintelui Demetriu Cionca, pe care l-a delegat să participe la Adunare Națională de la Alba-Iulia din partea Protopopiatului greco-catolic Băsești. Pe lângă delegații aleși ai Cercului electoral Cehu Silvaniei au fost prezenți la Adunarea de la Alba Iulia și Mihai Bohățel, directorul Băncii *Codreana* din Băsești și locotenentul Alexandru Chiș din Odești, care l-au însoțit pe venerabilul George Pop de Băsești, președinte al PNR în călătoria sa la marele praznic național de la Alba Iulia.

Organizația Partidului Național Român din Sălaj a fost condusă de către vicarul Alimpiu Barbolovici, până în anul 1914, fiind urmat de către vicarul Alexandru Gheție, până în anul 1922, când trece la cele veșnice. Abia din anul 1923, conducerea organizației PNR Sălaj a fost preluată de către elita laică. În perioada 1923-1927, președinte al organizației PNR Sălaj a fost avocatul Gheorghe Pop de Oarța, primul prefect român al Sălajului după 1918, fiind urmat în funcție de către avocatul Alexandru Aciu, directorul băncii „Silvania” și prefect al județului Sălaj în timpul primei guvernări național-țărănești, în perioada 1928-1931.

După Marea Unire, PNR începe să piardă monopolul vieții politice în Transilvania, partidele din Vechiul Regat înființându-și filiale județene, în care se vor înscrie inclusiv o parte din preoți. În zona studiată de câte noi, preotul-memorandist Emil Bran a fost ales senator din partea Partidului Național Liberal, la Maramureș (1920-1922) și Sălaj (1922-1926). De asemenea, îl amintim pe preotul din Someș-Uileac, Ioan Coste, vechi colaborator al lui George Pop de Băsești, care s-a înscris în Partidul Poporului, condus de generalul Alexandru Averescu, devenind deputat al Sălajului, în legislatura 1926-1927.

Ultimul capitol al lucrării este dedicat *tensiunilor interconfesionale din zona Codrului* ce s-au manifestat în anii 1926-1929 printr-o stare de nemulțumire, tensiune și revoltă ce a cuprins câteva parohii din Protopopiatul greco-catolic Băsești, care au amenințat că renunță la confesiunea greco-catolică și trec la ortodoxie. Manifestările credincioșilor din Băița, Odești, Băsești, Someș-Uileac au avut un substrat economic, fiind speculate divergențele și neînțelegerile dintre preoți și învățători, care prin intervenția reprezentanților Episcopiei Greco-Catolice de Gherla și ancheta dispusă de autoritățile statului prin Prefectura județului Sălaj și Revizoratul Școlar împotriva învățătorilor implicați, situația este detensionată.

Lucrarea se încheie cu *Concluziile*, *Bibliografia* și *Anexele*, în care am inserat hărți, tabele, documente și un album fotografic, ce completează și întregesc demersul nostru științific.

În concluzie, demersul nostru evidențiază cu certitudine că preoțimea greco-catolică și învățătorii au jucat un rol foarte important în viața politică sălăjeană, în perioada supusă studiului nostru și nu numai. Faptul că românii greco-catolici erau majoritari în structura populației din Protopopiatul Băsești și au avut la conducere de-a lungul timpului veritabili lideri ai comunităților, a facilitat acestei instituții să se afirme ca o structură ecleziastică puternică, care în intervalul temporal analizat a dominat viața bisericească, administrativă, socială, politică și culturală a românilor din părțile Codrului, acesta fiind unul din protopopiatele importante din Vicariatul Silvaniei și din Episcopia Greco-Catolică de Gherla.

Activitatea deosebită a protopopilor, preoților și învățătorilor, care strânși în jurul liderului politic George Pop de Băsești s-au implicat în mișcarea națională a românilor din Țara Silvaniei din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima parte a secolului al XX-lea, a avut o contribuție majoră la păstrarea identității naționale, la progresul Bisericii și a Școlii, dar și la realizarea unității statale a tuturor românilor.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE

I.1. Izvoare inedite

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj:

- *fond Protopopiatul Greco-Catolic Cehu-Băsești;*
- *colecția Registrelor Parohiale de Stare Civilă;*
- *colecția Registrelor de Stare Civilă de Stat;*
- *fond Comitatul Solnocul de Mijloc;*
- *fond Prefectura Județului Sălaj;*
- *fond Revizoratul Școlar al județului Sălaj;*
- *fond Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni;*
- *fond Asociația Învățătorilor Români din Sălaj;*
- *fond Tribunalul Sălaj – Seria Bănci;*
- *fond personal Laurențiu Bran;*
- *colecția personală Ioan Ardeleanu Senior;*
- *colecția personală Leontin Ghergariu;*
- *colecția foto a S.J.A.N. Sălaj;*
- *colecția familială Petrișor Petru.*

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Maramureș:

- *fond Oficiul Protopopesc Greco-Catolic Băsești;*
- *fond Episcopia Greco-Catolică Maramureș;*
- *colecția Matricole Confesionale;*
- *colecția Registre de Stare Civilă;*
- *fond Oficiul Protopopesc Greco-Catolic Mireșul Mare;*
- *fond Oficiul Parohial Greco-Catolic Sălsig;*
- *fond Oficiul Parohial Greco-Catolic Tămășești.*

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj:

- *fond Episcopia Greco-Catolică Cluj – Gherla;*
- *Protocolul preoților repausați ai Diezezei Gherla (1856-1948);*
- *fond familial Bran;*
- *fond Consiliul Național Român Cluj.*

Biroul Județean al Arhivelor Naționale Satu Mare:

- *colecția Registrelor Parohiale de Stare Civilă;*

- colecția *Registre de Stat ale Stării Civile*;

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu:

- *fond Astra - Listele participanților la Primul Război Mondial (1914-1918) din județul Sălaj*;

Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca:

- *colecția Francisc Hossu-Longin*;

Muzeul Național al Unirii Alba Iulia:

- *fond Documentele Unirii*;

Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău:

- *fond Ioan Ossian*;

Arhiva Parohiei Ortodoxe Asuaju de Sus:

- *Registrul Cartea Mare*;

Arhiva Parohiei Ortodoxe Băița de sub Codru:

- Marin Goșa, *Istoricul parohiei ortodoxe Băița de sub Codru*, 4 septembrie 1967, mss.

Arhiva Parohiei Ortodoxe Cehu Silvaniei:

- *registre de intare-ieșire ale Oficiului Protopopesc Băsești (1924-1932)*;

- *dosar Scurt Istoric al Bisericii din Raion*;

Arhiva Parohiei Ortodoxe Sălsig:

- *Cartea de Aur a parohiei Sălsig*;

Arhiva Primăriei comunei Bogdand:

- *registrul decedaților*;

Arhiva Primăria comunei Mirșid:

- *registrul nașteri Mirșid/1907-1914*;

- *registrul decese Mirșid, Brebi, Moigrad, Ortelec/1907-1921*;

- *registrul nașteri Firminiș (Notariatul Mirșid)/1915-1921*.

Arhiva doamnei Georgeta Cedică-Robu:

- Vasile Robu, *Monografia școlii primare din comuna Băsești*, 1935, mss.

Biblioteca domnului Emil Domuța, profesor pensionar din Asuaju de Jos:

- *Matricula botezaților, cununaților și decedaților din parohia Asuaju de Jos (1858-1873)*.

Colecția personală dr. Viorel Câmpean:

- Liviu Bârlea, *Istoricul parohiei ortodoxe române Bârsăul de Sus, județul Satu Mare, Bârsău de Sus*, 1973, mss.

- Vasile Popa, *Istoricul parohiei ortodoxe române Bârsăul de Jos, județul Satu Mare, Bârsău de Jos*, 1973, mss.

- *Credențional* acordat de Alexiu Varna, protopopul tractului Băsești prin care Demetriu Cionca, preot în Bârsău de Jos este delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (Asuaju de Sus, 28 noiembrie 1918).

I.2. Izvoare și surse statistice edite

1. *A Nagybányai M. Kir. Állami Főgimnázium Értesítője az 1895-1896 Tanévről*, Nagybánya [Baia Mare], 1896.
2. *A Nagybányai M. Kir. Állami Főgimnázium Értesítője 1896-1897 Tanévről*, Nagybánya [Baia Mare], 1897.
3. *A Nagybányai M. Kir. Állami Főgimnázium Értesítője 1897-1898 Tanévről*, Nagybánya [Baia Mare], 1898.
4. *A Nagybányai Állami Főgimnázium Értesítője 1898-1899 Tanévről*, Nagybánya [Baia Mare], 1899.
5. *A Nagybányai M. Kir. Állami Főgimnázium Értesítője 1899-1900 Tanévről*, Nagybánya [Baia Mare], 1900.
6. *A Nagybányai M. Kir. Állami Főgimnázium Értesítője 1900-1901 Tanévről*, Nagybánya, [Baia Mare], 1901.
7. *A Nagybányai M. Kir. Állami Főgimnázium Értesítője 1901-1902 Tanévről*, Nagybánya, [Baia Mare], 1902.
8. *A Nagybányai M. Kir. Állami Főgimnázium Értesítője Tanévről 1902-1903*, Nagybánya [Baia Mare], 1903.
9. *A Nagybányai M. Kir. Állami Főgimnázium Értesítője 1903-1904 Tanévről*, Nagybánya, [Baia Mare], 1904.
10. *A Szatmári katolikus nagy-gymnasium nyilvánitánya 1856/7 tanévre*, Pest, 1857.
11. *A Szatmári katolikus nagy-gymnasium nyilvánitánya 1858/9 tanévre*, Pest, 1859.
12. *A Szatmári Kir. Kath. Főgymnasium 1880/1881 Évi Értesítője*, Szatmár, 1881.
13. Băințan, Valentin, *Băsești „Mica Romă” de sub poalele Codrului*, Editura Cybela, Baia Mare, 2000.
14. Bunea, Augustin, „Statistica românilor din Transilvania în anul 1750” în *Transilvania*, anul XXX, nr. IX, Sibiu, Novembre 1901.
15. Burghela, Camelia, Ciubotă, Viorel, Lajos, Miszer, *Solnocul de Mijloc la 1864. Chestionarele academicianului Pesty Frigyes*, Editura Caiete Silvane, Colecția „Restituiri”, Zalău, 2014.

16. Ciobanu, Virgil, „Statistica românilor ardeleni din anii 1760-1762”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, III, 1924-25, Cluj, 1926.
17. Ciubotă, Viorel, *Lupta românilor sătmăreni pentru unire (1918-1919)*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2004.
18. Dumitran, Daniel, Dumitran, Ana, Laslo, Florean-Adrian (ed.), „... virtuti decreti tollerantiae beneficia clero Graeci restituenda....”. *Biserica românească din Transilvania în izvoarele statistice ale anului 1767*, Alba Iulia, Editura Altip, 2009.
19. Feneșan, Costin, *Izvoare de demografie istorică*, vol. I, București, 1986.
20. Hitchins, Keith, Beju, Ioan N., „Statistica românilor ortodocși din Transilvania din anul 1766”, în *Mitropolia Ardealului*, XXII, 1977, nr. 7-9.
21. Lupaș, Ioan, *Documente istorice transilvane*, vol. I, Cluj, 1940.
22. Manuilă, Sabin, *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930. Neam, limbă maternă, religie*, Vol. II, București, 1938.
23. Mór, Petri, *Szilágy vármegye monográfiája*, vol. I-VI, Budapest, 1901-1906.
24. Pop, Dănuț, Sabou, Mihaela, Săbăceag, Daniel-Victor, *Marea Unire și Sălajul. Contribuții documentare*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2018.
25. Pop, Marin, Săbăceag, Daniel-Victor, *Documente privind zona Codru și Subcodru din Sălajul istoric*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2017.
26. Popa-Lisseanu, Gheorghe, *Izvoarele Istoriei Românilor*, vol. I: Faptele Ungurilor de secretarul anonim al regelui Bela, text și traducere, București, 1994.
27. Retegan, Simion, *În umbra clopotnițelor. Școlile confesionale greco-catolice din Dieceza Gherlei între 1875-1885. Mărturii documentare*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2008.
28. Idem, *Parohii, biserici și preoți greco-catolici din Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea (1849-1875). Mărturii documentare*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2006.
29. Idem, *Sate și școli românești din Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea (1867-1875)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994.
30. Idem, *Satul românesc din Transilvania, ctitor de școală (1850-1867)*, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1994.
31. Rotariu, Traian (coord.), *Recensământul din 1850, Transilvania*, Editura Staff, Cluj-Napoca, 1996.
32. Idem, *Recensământul din 1857, Transilvania*, Editura Staff, Cluj-Napoca, 1997.
33. Idem, *Recensământul din 1880, Transilvania*, Editura Staff, Cluj-Napoca, 1997.
34. Idem, *Recensământul din 1900, Transilvania*, Editura Staff, Cluj-Napoca, 1999.
35. Idem, *Recensământul din 1910, Transilvania*, Editura Staff, Cluj-Napoca, 1999.

36. Săbăceag, Daniel-Victor, Pop, Marin, Vlasin, Dan-Gheorghe, *Cartea de Aur a județului Sălaj (1933-1937)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2020.
37. Stoica, Dionisie, Lazăr, Ioan P., *Schița monografică a Sălajului*, Institutul tipografic și de editură „Victoria” Șimleul-Silvaniei, 1908.
38. Idem, *Schița monografică a Sălajului*, Editura Caiete Silvane, colecția ”Restituiri”, Zalău, 2014.
39. Suci, Coriolan, *Corespondența lui Ioan Maniu cu Simion Bărnuțiu*, Blaj, 1929.
40. Tomole, Ioan, *Lupta românilor din Țara Silvaniei pentru drepturi politice și făurirea statului unitar român (1905-1918)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985.
41. ***, *A Magyar Mezogöazdasagy Statisztika Fejlődése s az 1895*, Budapest, Pesti Knivniömda-Részvény-Társaság, 1897.
42. ***, *A Magyar Korona Országainak Mezögazdasági Statisztikája. Második kötet. Gazdacimtar*, Budapest, 1897.
43. ***, *1918 la Români Documentele Unirii*, vol. I-X, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
44. ***, *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea Statului național unitar român. Documente 1848 – 1918*, București, 1989.
45. ***, *Anuarul Școlilor Primare Urbane (de Stat) pe anul școlar 1921-22*, Tipografia „Victoria”, Gr. Avram, Șimleul-Silvaniei, 1922, p. 111.

II. PERIODICE

Albina (1867); *Biruința* (1926); *Cultura creștină* (1923, 1936); *Curierul creștin* (1922-1930); *Gazeta de Duminecă* (1904-1911, 1922-1933); *Gazeta Sălajului* (1937); *Gazeta Transilvaniei* (1866, 1884, 1885, 1887, 1889, 1891, 1892, 1913); *Familia* (1881, 1884, 1886, 1901, 1902); *Federațiunea* (1868, 1871-1875); *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (1846, 1863); *Luceafărul* (1908); *Meseșul* (1926-1927); *Patria* (1919, 1925, 1929); *Plugarul* (1923-1924); *Poporul Sălăjan* (1926); *Revista economică* (1921); *Românul* (1914); *Sălajul* (1923-1925); *Sălajul Nou* (1934); *Sionul Românesc* (1872); *Școala Noastră* (1925-1929, 1936); *Telegraful Român* (1877, 1918); *Transilvania* (1869, 1875, 1890, 1901, 1908, 1912, 1914-1916, 1921-1922, 1924-1926, 1928-1931, 1936-1939); *Tribuna* (1884-1885, 1889, 1891-1895, 1902, 1905, 1909-1910, 1912); *Țara Silvaniei* (1940); *Unirea* (1913, 1917); *Unirea poporului* (1946); *Universul* (1934).

III. DICȚIONARE

1. Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I-II, Editura Academiei Socialiste România, București, 1967-1968.
2. Ștef, Dorin, *Dicționar etimologic al localităților din județul Maramureș*, Editura Ethnologica, Baia Mare, 2016.
3. Popa-Andrei, Mirela (coord.), *Canonici, profesori și vicari foranei din Biserica Română Unită (1853-1918)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2013.

IV. ȘEMATISME

1. *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioeceseos Fogarasiensis in Transilvania pro anno a Christo nato MDCCCXXXV ab Unione cum Ecclesia Romana CXXXVIII*, Tipografia seminarului diecezan, Blaj, 1835.
2. *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioeceseos Fogarasiensis in Transilvania pro anno a Christo nato MDCCCXLII ab Unione cum Ecclesia Romana CXLV*, Tipografia seminarului diecezan, Blaj, 1842.
3. *Șematismul veneratului cler a nou înființatei dieceze greco-catolice a Gherlei*, Tiparul diecezan, Gherla, 1867.
4. *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Szamosujváriensis pro anno a Christo nato 1877*, Typis Typographiae Dioecesanae, Szamosujvárini, 1877.
5. *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1882*, Typis Typographiae Dioecesanae, Szamosujvárini, 1882.
6. *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1886*, Typis Typographiae Dioecesanae, Szamosujvárini, 1886.
7. *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1890*, Typis Typographiae Dioecesanae, Szamosujvárini, 1890.
8. *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1894*, Typis Typographiae Dioecesanae, Szamosujvárini, 1894.
9. *Schematismus cleri dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato 1898*, Typis Typographiae Dioecesanae, Szamosujvárini, 1898.
10. *Schematismus cleri dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato MDCCCC*, Typis Typographiae Dioecesanae, Szamosujvárini, 1900.
11. *Schematismus cleri dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato MDCCCIII*, Typis Typographiae Dioecesanae, Szamosujvárini, 1903.

12. *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno a Christo nato MDCCCCVI*, Typis Typographiae Dioecesanae, Szamosujvárini, 1906.
13. *Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914*, Tipografia diecezană, Szamosujvár, 1914.
14. *Șematismul veneratului cler român unit al diecezei de Gherla pe anul 1925. De la înființarea Episcopiei anul 72, de la Sfânta Unire a românilor cu biserica Apostolică a Romei anul 225*, Tipografia diecezană, Gherla, 1925.
15. *Șematismul veneratului cler român unit al eparhiei române unite de Gherla pe anul domnului 1930, de la înființarea Episcopiei anul 77, de la Sfânta Unire a românilor cu Sfânta și Apostolica Biserică a Romei, anul 230*, Tipografia diecezană, Gherla, 1930.
16. *Șematismul veneratului cler al eparhiei greco-catolice române a Maramureșului pe anul 1932*, Tipografia „Dacia”, Baia Mare, 1932.
17. *Șematismul Veneratului Cler al Eparhiei Greco-Catolice Române a Maramureșului pe anul 1936*, Baia Mare, Tipografia “Dacia”, 1936.

V. LUCRĂRI GENERALE

1. Abrudan, Ioan, *Dealurile Sălajului: studiu de geografie integrată*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2004.
2. Albu, Nicolae, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.
3. Bărbulescu, Mihai, Deletant, Denis, Hichins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998.
4. Bolovan, Ioan, *Primul război mondial și realitățile demografice din Transilvania. Familie, moralitate și raporturi de gen*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015.
5. Idem, *Transilvania între revoluția de la 1848 și Unirea din 1918. Contribuții demografice*, Fundația Culturală Română, Cluj-Napoca, 2000.
6. Idem, *Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului XX. Realități etno-confesionale și politici demografice*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
7. Bolovan, Sorina Paula, Bolovan, Ioan, *Ispititoarea Transilvaniei. Multiperspectivitate și adevăr în istoria unei provincii*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.
8. Câmpăian, Viorel, Ciubotă, Viorel, Kincses, Diana, *Românii sătmăreni și Marea Unire*, Editura Surorilor Lauretane, Baia Mare – Satu Mare, 2018.

9. Chindriș, Ioan, *Simion Bărnuțiu. Suveranitate națională și integritate europeană. O hermeneutică de texte*, Cluj-Napoca, 1998.
10. Coposu, Corneliu, *Confesiuni, dialoguri cu Doina Alexandru*, Editura Anastasia, București, 1996.
11. Filipașcu, Alexandru, *Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română*, Cluj-Napoca, 2015.
12. Gavra, Augustin, *Istoria parohiei Motiș*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2013.
13. Idem, Gavra, Augustin-Leontin, *Realități demografice și social-economice în plasa Cehu Silvaniei (1848-1950)*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2022.
14. Georgescu, Ioan, *George Pop de Băsești. 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Editura Asociația culturală Astra, Oradea, 1935.
15. Idem, *George Pop de Băsești. 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Ediția a II-a, Editura Societății Culturale Pro Maramureș "Dragoș Vodă", Cluj-Napoca, 2013.
16. Idem, „Elena Pop Hossu-Longin (1862-1940)”, în *Țara Silvaniei*, anul I, nr. 1, Zalău, 1940.
17. Grad, Cornel, Goron, Doru E., *1918/1919. Contribuții sălăjene la Marea Unire*, Editura Limes, Zalău, 2000.
18. Hitchins, Keith, *Mit și realitate în istoriografia românească*, Editura Enciclopedică, București, 1997.
19. Hossu, Adrian-Florin, Ardelean, Daniel, Bârsan, Ioan, Meseșan, Nicolae, *Satul Sălăjeni – case, oameni și tradiții*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2018.
20. Iorga, Nicolae, *Scrisori și inscripții ardelene și maramureșene II. Inscriptii și însemnări (Studii și documente cu privire la Istoria românilor, vol. XIII)*, Atelierele grafice Socec&Comp., București, 1906.
21. Iuga de Săliște, Vasile, *Monografie Odești – 810 ani de atestare documentară 1205 – 2015*, Editura "Dragoș Vodă", Cluj-Napoca, 2015.
22. Jurge, Augustin, Jurge, Horia Adrian, *Pagini monografice. Istoricul bisericii și evoluția cultului religios în Comuna Bârsău, Județul Satu Mare*, Cluj-Napoca, 2013.
23. Mac, Ioan, *Dealurile Silvano-Someșene, caractere generale*, în *Geografia României*, vol. IV, Editura Academiei, București, 1992.
24. Matei, Pamfil, *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) și rolul ei în cultura națională (1861-1950)*, Cluj-Napoca, 1986.
25. Meruțiu, Vasile, *Județele din Ardeal și din Maramureș până în Banat. Evoluția teritorială*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1929, Cluj.

26. Mihăilescu, Vintilă, *Dealurile și câmpiile României: studiu de geografie a reliefului*, Editura Științifică, București, 1966.
27. Moga Valer, *Astra și societatea. 1918-1930*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.
28. Oros, Ioan Maria, *Dimensiuni ale culturii moderne în Țara Silvaniei (secolele XVII-XIX). Cărți și proprietari*, Cluj-Napoca, Editura Mega, Zalău, Editura Porolissum a Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, 2010.
29. Oros, Simion, *Memorialul jubiliar al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni (1870-1910)*, Șimleu, 1911.
30. Idem, *Almanahul dascălilor noștri (1919-1934)*, Tipografia „Luceafărul”, Zalău, 1934.
31. Oros, Traian, *Someș Uileac. Vatră de istorie și legendă*, Editura Silvania, Zalău, 2013.
32. Idem, *Someș-Uileac. Aspecte istorice din secolele XIX-XX*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2022.
33. Pavel, Constantin, *Școalele din Beiuș. 1828-1928. Cu o privire asupra trecutului Românilor din Bihor*, Beiuș, Tiparul Tipografiei „Doina”, 1928.
34. Pavel, Teodor, *Partidul Național Român și acțiunea memorandistă. Corespondență politică (1887-1901)*, Editura „Daco-Press”, Cluj-Napoca, 1994.
35. Păcățian, Teodor V., *Cartea de Aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară*, vol. IV, Sibiu, Tipografia Henric Meltzer, 1906.
36. Petra, Nicolae N., *Băncile românești din Ardeal și Banat*, Sibiu, 1936.
37. Petrescu, Petra, *Monografia institutului de credit și economii Albina 1872-1897*, Editura Institutului Albina, Sibiu, 1897.
38. Pop-Bistrițeanul, Irineu, *Băseștiul și ilustrul său bărbat George Pop*, Editura Carpatica, Cluj-Napoca, 1995.
39. Pop, Dănuț, *Cultură și societate în județul Sălaj (1918-1940)*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2000.
40. Pop, Dănuț, Goron, Doru E., *Prefecții județului Sălaj. O istorie în documente*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2007.
41. Pop, Grigor P., *Dealurile de Vest și Câmpia de Vest*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2005.
42. Pop Hossu Longin, Elena, *Amintiri (1880-1930)*, Tipografia P. Barițiu, Cluj, 1932.
43. Pop, Ioan-Aurel, Bolovan, Ioan, *Istoria Transilvaniei*, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013,
44. Idem, *Istoria Transilvaniei*, Editura Școala Ardeleană, Ediția a II-a, Cluj-Napoca, 2016.

45. Pop, Ioan-Aurel, Năgler, Thomas, Magyari, András, *Istoria Transilvaniei. Vol. III (de la 1711 până la 1918)*, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2008.
46. Pop, Marin, *Viață politică în nord-vestul României (1869-1948) Partidul Național Român și Național Țărănesc din Sălaj*, Editura Argonaut, Editura Porolissum, Cluj-Napoca, Zalău, 2007
47. Idem, *Elena Pop Hossu-Longin (1862-1940) Personalitate marcantă a Țării Silvaniei*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2012.
48. Idem, *Personalități sălăjene din generația Marii Uniri*, Editura Argonaut&Mega, Cluj-Napoca, 2018.
49. Porumbăcean, Claudiu, Dulgău, Bujor, *Oameni din Sătmăr*, Editura Solstițiu, Satu Mare, 2000.
50. Porumbăcean, Claudiu, Câmpean, Viorel, Sándor, Kereskényi, *Oameni din Seini*, Arad, Satu Mare, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Editura Muzeului Sătmărean, 2013.
51. Preda, Dumitru, Alexandrescu, Vasile, Prodan, Costică, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, Editura Enciclopedică, București, 1994.
52. Posea, Grigore, Moldovan, Codreanu, Posea, Aurora, *Județul Maramureș*, Editura Academiei R.S.R., București, 1980.
53. Rus, Traian, *Povești din Țara Codrului*, vol. I, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2013.
54. Idem, *Povești din Țara Codrului*, vol. II, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2015.
55. Rusu, Mircea, „Cetatea Moigrad și Porțile Meseșului”, în *Sub semnul lui Clio. Omagiu Acad. Prof. Ștefan Pascu*, Cluj-Napoca, 1974.
56. Sava, Ioan (coord.), *Gărdani File de cronică*, Editura Eurotip, Baia Mare, 2007.
57. Sălăjan, Iulian, *Feconda – Tohat străveche vatră de sub Codru Maramureșan*, Editura “Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 1998.
58. Scurtu, Ioan, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994.
59. Scurtu, Vasile, *Petru Bran. Un luptător al trecutului românesc din Satu Mare*, Satu Mare, 1939.
60. Soica, Sergiu, *Eparhia Greco-Catolică de Oradea și Securitatea în anul 1948*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2014.
61. Șandor (Bârle), Livia, *Monografia comunei Asuaju de Sus*, lucrare de licență, Baia Mare, 2012.
62. Șișeștean, Gheorghe, *Etnie, confesiune și căsătorie în nord-vestul Transilvaniei*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2002.

63. Șișeștean, Gheorghe, „Pierderile etnice românești în Transilvania și Partium, la începutul secolului al XX-lea”, în *Limes*, Zalău, anul II, nr. 1-2 (5-6), 1999, p. 64-91.
64. Toma, Ovidiu-Cristian, *Monografia parohiei ortodoxe Câmpia Sălaj*, Editura Episcopiei Sălajului, Zalău, 2015.
65. Tomole, Ioan, *Românii din Crișana, Sălaj și Sătmar în luptele național-electorale de la începutul secolului al XX-lea*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1999.
66. Vaida, Lotica, Vaida, Simeon, *Urmeniș. File de istorie*, Editura Eurotip, Baia Mare, 2012.
67. Vădeanu, Ștefan I., *Cehu Silvaniei - străveche cetate voievodală românească*, Editura Gutinul, Baia Mare, 2007.
68. Văleanu, Ion, *Satul din pădure. Monografia localității Căpâlnea pe Someș*, Zalău, 2009.

VI. LUCRĂRI SPECIALE

1. ***, *Actele privitoare la Urdirea și înființarea Asociațiunei Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, date în tipărit de însăși Asociațiunea*, Sibiu, 1862.
2. ***, *Statutele Reuniunii învețiatorilor români din Selagiu*, Pesta, 1871.
3. Abrudan, Mircea Gheoghe, „Organizarea administrativă și dimensiunea demografică a Bisericii Ortodoxe din Sălaj în a doua jumătate a secolului XVIII”, în *Anuarul Episcopiei Sălajului “Credință și viață în Hristos”*, anul VIII, 2015, Editura Credință și Viață în Hristos, Zalău, 2015.
4. Abrudan, Paul, „Solidaritatea Sălajului cu România în războiul pentru independență din 1877-1878”, în *Acta Musei Porolissensis*, nr. XI, Zalău, 1987.
5. Achim, Alexandru, “Dezrobirea în județul Sălaj” în *Sălajul*, Zalău, Anul V, nr.7, 17 aprilie 1924.
6. Achim, Valeriu, „Institute, societăți și asociații economice cu scopuri politice și național culturale în nord-vestul României (1849-1918)”, în *Acta Musei Porolissensis*, IX, Zalău, 1985.
7. Idem, *Nord-Vestul Transilvaniei. Cultură națională – finalitate politică 1848-1918*, Editura “Gutinul”, Baia Mare, 1998.
8. Andrei, Mirela, *La granița imperiului. Vicariatul greco-catolic al Rodnei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2006.
9. Idem, „Formația intelectuală și teologică a clerului năsăudean în a doua jumătate a secolului al XIX-lea”, în *Țara Bârsei*, serie nouă, nr. 8, 2009.
10. Ardeleanu Senior, Ioan, *Istoria învățământului românesc din Sălaj*, Editura revistei „Școala Noastră”, Zalău, 1936.

11. Ardeleanu Senior, Ioan, *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, Așezământul tipografic „Luceafărul”, Zalău, 1938.
12. Idem, *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, Zalău, Editura Caiete Silvane, 2016.
13. Idem, *Contribuțiuni la Revoluția din 1848 în Sălaj cu mai multe documente inedite în text cu anexe*, Satu Mare, Editura Citadela, 2009.
14. Arghiuș, Corina, *Culmea și Piemontul Codrului – studiu geomorfologic*, rezumatul tezei de doctorat, Cluj-Napoca, 2010.
15. Bancea, Gheorghe, *Monografia localității Biușa*, în *Caiete Silvane*, serie nouă, anul V, nr. 12 (59) decembrie 2009.
16. Barițiu, George, „Protopopii”, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, nr. 15/1846.
17. Băințan, Valentin, *Arta corală din Maramureș*, Baia Mare, Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Maramureș, Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Maramureș, 1982.
18. Bojor, Victor, *Canonicii Diecezei greco-catolice de Gherla, acum Cluj-Gherla (1857-1937)*, Imprimeria Fondului cărților funduare, Cluj, 1937.
19. Bud, Tit, *Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile române din Maramureș din timpurile vechi până în anul 1911*, Tipografia diecezană, Gherla, 1911.
20. Idem, *Îndreptar practic pentru păstorii sufletești*, Tipografia diecezană, Gherla, 1883.
21. Bunea, Augustin, *Din istoria românilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728-1751)*, ediția a II-a, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2012.
22. Buzilă, Ștefan, „Protopopii și vicarii Năsăudului”, în *Arhiva Someșană*, Năsăud, nr. 27, 1940.
23. Câmpean, Ioan, Câmpean, Mircea Damian, *Preparandia Școala Normală de Învățători Școala Pedagogică de Băieți din Gherla (1869-1954)*, Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2010.
24. Câmpean, Viorel, *Oameni și locuri din Sătmar*, vol. I, Editura Citadela, Satu Mare, 2010.
25. Idem, *Oameni și locuri din Sătmar*, vol. II, Editura Citadela, Satu Mare, 2010.
26. Idem, *Oameni și locuri din Sătmar*, vol. III, Editura Citadela, Satu Mare, 2015.
27. Idem, *Oameni și locuri din Sătmar*, vol. IV, Editura Citadela, Satu Mare, 2020.
28. Idem, „Antoniou Băliban – o personalitate a ținuturilor nord-vestice”, în *Flori de crin*, Șimleu Silvaniei, an XV (serie nouă), nr. 4 (57), decembrie 2015.
29. Idem, *Învățătorul Gheorghe Șimonca: ctitor de școală, bibliotecă și pasionat de pomicultură*, „Informația de duminică”, Satu Mare, an XVII, nr. 847, 22 septembrie 2019.

30. Câmpean, Viorel, Cordea, Marta, *Dumitru Cionca (1868-1946), un preot greco-catolic cu dragoste de carte*, în *Libraria. Studii și cercetări de bibliologie*, Târgu Mureș, Anuar XIV-XV, 2015-2016.
31. Câmpean, Viorel, Săbăceag, Daniel-Victor, „Un precursor al Marii Uniri: arhidiaconul Grigore Pop de Băsești (1815-1901)”, în *Caiete Silvane*, Zalău, an XVI, nr. 185, iunie 2020, pp. 34-37.
32. Cârja, Ion, *Biserica și societate în Transilvania în perioada păstoririi Mitropolitului Ioan Vancea (1869-1892)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.
33. Ciocian, Ioan, *Biserica și societatea românească din Transilvania. Vicariatul Silvaniei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2000.
34. Idem, „Aspecte privind viața social-economică în comitatul Solnocul de Mijloc în deceniul opt al secolului al XVIII-lea”, în *Acta Musei Porolissensis*, XII, Zalău, 1988
35. Idem, „Viața economică și socială a preoțimii greco-catolice din vicariatul Silvaniei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea”, în *Acta Musei Porolissensis*, XVIII, Zalău, 1994.
36. Dragomir, Silviu, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII*, vol. II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
37. Drecin, Mihai D., Dobrescu, Vasile, „Considerații asupra sistemului financiar-bancar românesc din Transilvania (1867-1918)”, în *Istorie financiar-bancară. Studii asupra băncilor săsești, românești, maghiare și slovace din Austro-Ungaria (1867-1918)*, vol. II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
38. Dumitran, Daniel, *Un timp al reformelor. Biserica Greco-Catolică din Transilvania sub conducerea episcopului Ioan Bob (1782-1830)*, ediția a II-a, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2007.
39. Genț, Ioan, *Administrația bisericească*, Tipografia „Nagyvarad”, Oradea Mare, 1912
40. Ghișa, Ciprian, *Episcopia greco-catolică de Făgăraș în timpul păstoririi lui Ioan Lemeni (1832-1850)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2008.
41. Glodariu, Eugenia, *Asociațiile culturale ale tineretului studios român din monarhia habsburgică. 1860-1918*, Cluj-Napoca, 1998.
42. Glück, Eugen, *Deputații români în parlamentul Ungariei în 1848-1849*, în „Simpozion”, Giula, VIII, 1999, pp. 46-64.
43. Grad, Cornel, „Memorandumul și Sălajul. Scrisori și telegrame de adeziune în Tribuna (1892-1894)”, în *Acta Musei Porolissensis*, IV, 1980, pp. 545-546.

44. Grama, Alesandru, *Instituțiile calvinești în biserica românească din Ardeal, fazele lor în trecut și valoarea în prezent*, Tipografia Seminarului Arhidiecezan, Blaj, 1895.
45. Idem, *Istoria bisericeii romanesci unite cu Roma de la începutulu creștinismului până în dilele noastre*, Blaj, 1884.
46. Gudea, Nicolae, „O nouă descoperire cu caracter creștin la Porolissum”, în *Acta Musei Porolissensis*, VI, Zalău, 1982.
47. Idem, „Vasul cu inscripție și simboluri creștine de la Moigrad. Contribuții la istoria creștinismului în Dacia după retragerea aureliană. II. Interpretarea semnelor și textului de pe partea exterioară a vasului. Studiu paleografic”, în *Acta Musei Porolissensis*, XVII, Zalău, 1993.
48. Idem, „Semne în formă de cruce pe vase romane de la Porolissum. Despre semnele în formă de cruce incizate sau zgâriate pe obiecte de uz comun în epoca preconstantiniană”, în *Acta Musei Porolissensis*, XVIII, Zalău, 1994.
49. Gudea, Nicolae, Ghiurco, Ioan, *Din istoria creștinismului la români. Mărturii arheologice*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Oradiei, Oradea, 1988.
50. Idem, „Un opaiț de bronz bizantin de la Porolissum”, în *Acta Musei Porolissensis*, X, Zalău, 1986.
51. Fărcaș, Ananie, „Sălăjenii și războiul de independență al României”, în *Acta Musei Porolissensis*, II, Zalău, 1978.
52. Iancu, Gheorghe, „Marele Sfat Național al Transilvaniei (1918-1919) ”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, Cluj, nr. XVI, 1973.
53. Iorga, Nicolae, *Sate și preoți din Ardeal*, ediție critică de I. Oprișan, Editura Saeculum I.O., București, 2007.
54. Kovács, Géza, „Situația iobăgimii din Sălaj la începutul secolului al XIX-lea”, în *Acta Musei Porolissensis*, V, Zalău, 1981.
55. Leb, Ioan-Vasile, Gârdan, Gabriel-Viorel, Eppel, Marius, Vesa, Pavel, *Instituții eclesiastice. Compendiu de legislație bisericească (secolul al XIX-lea)*, Editura Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2010.
56. Maior, Petru, *Protopapadichia*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ioan Chindriș, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997.
57. Mărcuș, Grațian, “Memorandiștii din Sălaj”, în *Gazeta Sălajului*, an VIII, nr. 50-51 din 25 decembrie 1937.
58. Mihoc, Blaga, „Din corespondența inedită a lui George Pop de Băsești”, în *Acta Musei Porolissensis*, I, 1977.

59. Miron, Greta-Monica, *Biserica Greco-Catolică din Transilvania. Cler și enoriași (1697-1782)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004.
60. Moldovan, Ioan Micu, *Decretele Conciliului Prim și al Doilea ale Provinciei Bisericești Greco-Catolice de Alba-Iulia și Făgăraș*, Blaj, Tipografia Seminarului Greco-Catolic, 1927.
61. Idem, *Acte sinodale ale Bisericii române de Alba-Iulia și Făgărașiu*, tom I, Blaj, 1869.
62. Musca, Ioan, „Membrii sălăjeni ai „Astrei” (1861-1918)”, în *Acta Musei Porolissensis*, XVI, Zalău, 1992.
63. Neamțu, Gelu, „Aniversarea centenarului execuției eroilor răscoalei de la 1784-1785 în cadrul mișcării naționale românești din 1885”, în *Acta Musei Porolissensis*, XIX, Zalău, 1995.
64. Oșianu, Ioan, „Andrei Cosma (1843-1918). Schiță monografică”, în *Acta Musei Porolissensis*, XI, Zalău, 1987.
65. Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș până în 1918*, Cluj-Napoca, 1992.
66. Idem, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Ediția a doua, revăzută și întregită, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2018.
67. Idem, *Politica statului ungar față de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1867-1918)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Sibiu, 1986.
68. Pâclișanu, Zenovie, *Istoria Bisericii Române Unite*, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2006.
69. Idem, „Vechi vizitațiuni canonice în Ardealul veacului al XVIII-lea”, în *Cultura Creștină*, Blaj, 1936, anul XVI, nr. 3.
70. Idem, „Mărunțișuri istorice”, în *Cultura Creștină*, Blaj, 1936, anul XVI, nr. 7-8.
71. Pop, Dănuț, „Un alt document despre George Pop de Băsești”, în *Caiete Silvane*, Zalău, nr. 160, mai 2018, pp. 26-29.
72. Pop, Marin, „Ilie Călăuz (1884-1952) – personalitate marcantă din generația Marii Uniri”, în Augustin-Leontin Gavra, Horațiu-Traian Năprădean, *Participarea locuitorilor din plasa Cehu Silvaniei la Marele Război și la realizarea Marii Uniri*, Zalău, Editura Caiete Silvane, 2018.
73. Idem, „Răsturnarea regimului comunist din România și înființarea primelor partide politice în județul Sălaj (1989-1990)”, în revista *Caiete Silvane*, Zalău, anul V, nr. 58, noiembrie 2009, p. 32-35.

74. Idem, "Eliberarea zonei Codru după Marea Unire și odiseea monumentului eroilor de la Hodod" (I), *Eroii neamului*, 2019, an 11 (s.n.), nr. 1 (38), pp. 18-22, (II), *Eroii neamului*, 2019, an 11 (s.n.), nr. 2 (39), pp. 24-31.
75. Idem, "Aspecte privind viața politică în plasa Cehu Silvaniei, în perioada 1919-1950", în Augustin-Leontin Gavra, Ciprian-Marian Porumb-Ghiurco, Horațiu-Traian Năprădean (coord.), *Istorie și civilizație în Sălajul istoric*, Zalău, Editura Caiete Silvane și Editura Eikon, 2020.
76. Pop, Vasile, „Școala românească din tractul Băseștilor între anii 1867-1918”, în *Acta Musei Porolissensis*, I, Zalău, 1977.
77. Pușcariu, Ioan Cavaler de, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, ediția a IV-a, Editura Societății Culturale Pro Maramureș "Dragoș Vodă", Cluj-Napoca, 2006.
78. Rațiu, Ion, *Instituțiunile dreptului besericescu (eclesiasticu)*, Blaj, 1877.
79. Rigman, Ciprian, *Protopopiate și protopopi în Dieceza greco-catolică de Gherla la mijlocul secolului al XIX-lea (1856-1868)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2014.
80. Idem, *Parohii, filii și preoți în Episcopia greco-catolică de Gherla la mijlocul secolului al XIX-lea (1856-1868)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016.
81. Rus, Traian, Pop, Viorel, *Dascăli din Țara Codrului*, Baia Mare, 2018.
82. Salcă, Horia, *Contribuții la istoria unei familii de patrioți și cărturari transilvăneni. Rădăcini și înrudiri ale prof. Dr. Mult. Liviu Sofonea*, în *Cucuteni-5000 Redivivus Științe exacte și mai puțin exacte*, ediția a XV-a, Chișinău, Editura „BonsOffices”, 2020.
83. Săbăceag, Daniel-Victor, „Alexandru Pop (1877-1929) – primpretor al plasei Cehu Silvaniei după Marea Unire”, *Caiete Silvane*, Zalău, nr. 156, ianuarie 2018, pp. 19-23; republicat ulterior în Augustin-Leontin Gavra, Horațiu-Traian Năprădean (coord.), *Participarea locuitorilor din plasa Cehu Silvaniei la Marele Război și la realizarea Marii Uniri*, Zalău, Editura Caiete Silvane, 2018, pp. 15-24.
84. Idem, „Un document privind ultimele luni din viața lui George Pop de Băsești”, în *Caiete Silvane*, nr. 158, martie 2018, pp.41-44.
85. Idem, „Considerații despre trecerea instituțiilor juridice din Sălaj sub administrație românească în anul 1919”, în *Satu Mare Studii și Comunicări*, XXXV/II, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2019, pp.143-157.
86. Idem, „Contribuția locuitorilor din plasa Cehu Silvaniei la realizarea Marii Uniri din 1918”, în Augustin-Leontin Gavra, Horațiu-Traian Năprădean, *Participarea locuitorilor din plasa Cehu Silvaniei la Marele Război și la realizarea Marii Uniri*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2018.

87. Idem, „Participarea românilor din Protopopiatul greco-catolic Băsești la Primul Război Mondial (1914-1918)”, în Augustin-Leontin Gavra, Ciprian-Marian Porumb-Ghiurco, Horațiu-Traian Năprădean, *Istorie și civilizație în Sălajul istoric*, Editura Eikon, Caiete Silvane, București, Zalău, 2020.
88. Săbăceag, Daniel-Victor, Câmpean, Viorel, „Protopopul Gabriel Cherebețiu, un sălăjean din generația Marii Uniri”, în *Caiete Silvane*, Zalău, an XVI, nr. 180, ianuarie 2020, pp. 29-35.
89. Idem, „Alexiu Varna (1841-1922), un protopop greco-catolic din generația Marii Uniri”, în *Caiete Silvane*, Zalău, an XVI, nr. 183, aprilie 2020, pp. 34-38.
90. Idem, „Din viața și activitatea protopopului Alexandru Achim (1885-1935)”, în *Satu Mare. Studii și Comunicări*, XXXVI/2, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2020, pp. 43-58.
91. Idem, „Un memorandist mai puțin cunoscut: Andrei Centea (1851-1927)” în *Revista Arhivei Maramureșene*, nr. 13/2020, Baia Mare, pp. 73-101.
92. Idem, Teodor Indre (1844-1895) - „unul dintre bărbații distinși” ai Sălajului”, în *Revista Arhivei Maramureșene*, nr. 14/2021, Baia Mare, pp. 113-142.
93. Idem, „Contribuții la cunoașterea personalității protopopului greco-catolic Nicefor Ossian (1819-1881)”, în *Biharea*, XLVIII, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2021, pp. 257-274.
94. Idem, „Vasile Mica (1843-1917)”, în *Caiete Silvane*, Zalău, an XVIII, nr. 207, aprilie 2022, pp. 37-43.
95. Idem, „Familia lui Teodor Lengyel (1838-1909), un preot greco-catolic devotat slujirii în parohia Stremț”, în *Maramația*, nr. 19/2022, Baia Mare, pp. 87-99.
96. Sângeorzan, Lazăr, „Preotul gr.-cat. Lazăr Sângeorzan – schiță autobiografică”, în *Arhiva Someșană*, seria a III-a, XIV, Năsăud, 2015.
97. Sigmirean, Cornel, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
98. Idem, *Intelectualitatea ecleziastică. Preoții Blajului (1806-1948)*, Editura Universității „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2007.
99. Silași, Grigore, „Însemnătatea forurilor noastre protopopești”, în *Sionul Românesc*, nr. 1/1872, pp. 3-5; 2/1872, pp.15-16.
100. Sima, Ana Victoria, *O episcopie și un ierarh. Înființarea și organizarea Episcopiei greco-catolice de Gherla în vremea episcopului Ioan Alexi*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.

101. Idem, *Vizitele nunțiilor apostolici vienezi în Transilvania (1855-1868)*, vol. I, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.
102. Skorka, Dan, *Medalioane. Alexiu Berinde*, Editura Zestrea, Baia Mare, 2009.
103. Sulara, Daniel, *Viața religioasă în Diceceza greco-catolică de Gherla (1878-1891). Contribuții documentare*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008.
104. Szögi, László, *A Szatmárnémeti R.K. Bölcsészeti Líceum és a Püspöki Szeminárium hallgatói. 1804-1852*, Satu Mare, Profundis, 2018.
105. Șaguna, Andrei, *Compendiu de drept canonic*, Tipografia arhidiecezană, Sibiu, 1868.
106. Ștefuțiu, Vasile, „Monografia școalei primare din Sălsig”, în *Școala noastră*, Zalău, an VI, nr. 1-2, 1-15 ianuarie 1929, pp. 16-22.
107. Temian, Laura, *Marea Unire și George Pop de Băsești: 1 Decembrie 1918*, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Baia Mare, 1993.
108. Tomole, Ioan, *Românii din Crișana, Sălaj și Sătmăr în luptele național-electorale de la începutul secolului al XX-lea*, Baia Mare, Editura Gutinul, 1999.
109. Tomole, Ioan, Mărcuș, Grațian C., „Zălăul și memorandiștii din 1892” în *Zălăul pe treptele istoriei*, Zalău, 1973.
110. Tökölyi, Robert C., „Personalitățile Unirii din zona Baia Mare”, în *Revista Arhivei Maramureșene*, anul XI, nr. 11, 2018, Baia Mare, pp. 240-241.
111. Idem, „Românii din Codru și „Unirea”. Portrete biografice”, în *Revista Arhivei Maramureșene*, Baia Mare, an XI, nr. 11, 2018, pp. 359-362.
112. Vulea, Camelia Elena, *Biserica greco-catolică din vicariatul Hațegului (1850-1918)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009.

VII. SURSE WEB

1. https://hu.wikipedia.org/wiki/Egry_Ferenc, sursă accesată în 28 noiembrie 2019, ora 21,10.
2. <https://www.caietesilvane.ro/articole/3907/Din-activitatea-despartamantului-Jibou-al-Astrei-1912-1940.html>, sursă accesată în 12 decembrie 2019, ora 17,33.
3. <https://newsbv.ro/2020/01/26/doliu-in-lumea-universitarilor-brasoveni-s-a-stins-liviu-sofonea/>, sursă accesată în 26 ianuarie 2020, ora 19, 20.
4. https://ro.wikipedia.org/wiki/Iacob_Mure%C8%99ianu., sursă accesată în 20 mai 2020, ora 19, 42.

5. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/hadnagyok-es-fohadnagyok-az-184849-evi-szabadsagharcban>, sursă accesată în 20 mai 2020, ora 21,15.
6. https://library.hungaricana.hu/en/view/OGYK_KN1865_04/?query=Papp%20Gergely%20Szil%C3%A1gy%20Cseh&pg=154&layout=s, sursă accesată în 22 mai 2020, ora 20,10.
7. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Deák_Ferenc_\(igazságügy-miniszter\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Deák_Ferenc_(igazságügy-miniszter)), sursă accesată în 22 mai 2020, ora 21, 38.
8. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Deák_Ferenc_\(igazságügy-miniszter\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Deák_Ferenc_(igazságügy-miniszter)), sursă accesată în 23 mai 2020, ora 17, 45.
https://www.europeana.eu/portal/ro/record/2020601/contributions_6204.html., copie legalizată a actului oficial de absolvire a Seminarului Teologic Greco-Catolic din Gherla de către Andreiu Centea, sursă accesată în 1 iunie 2020, ora 20,34.
9. <https://www.caietesilvane.ro/articole/2416/Alexandru-Achim-si-Garda-Nationala-Romana-din-Basesti.html>, sursă accesată în 30 martie 2022, ora 18,45.
10. https://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_de_lemn_din_Moigrad, sursă accesată în 30 mai 2023, ora 19,45.
11. https://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_de_lemn_din_Someș-Uileac, sursă accesată în 11 ianuarie 2024, ora 19,15.
12. <https://www.episcopiammsm.ro/baiamare/arinis.htm>, sursă accesată în 16 februarie 2024, ora 22,00.
13. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Gyaszjelentesek_DebreceniRefKollNagykonyv_tara_PA_PAZ, necrolog Alexandru Pap, sursă accesată în 27 februarie 2024, ora 17,25.
14. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Gyaszjelentesek_DebreceniRefKollNagykonyv_tara_PA_PAZ, necrolog Pap Ilonka, sursă accesată în 27 februarie 2024, ora 19,34.
15. <https://bpkep.fszek.hu/CorvinaWeb?action=find&index0=ZUTY&text0=Papp+Gergely&whichform=simplesearchpage¤tpage=simplesearchpage>, sursă accesată în 16 martie 2024, ora 18,30.
16. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Deák_Ferenc_\(igazságügy-miniszter\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Deák_Ferenc_(igazságügy-miniszter)), sursă accesată în 18 martie 2024, ora 20,10.
17. https://ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_Virgiliu_Baliban, sursă accesată în 3 aprilie 2024, ora 16,45.